

Álvaro Pombo

De held van de mansardes
van Mandard

Roman

Uit het Spaans vertaald door Elly Bovée

2012
Menken Kasander & Wigman Uitgevers
Leiden
www.mkw-uitgevers.nl

Introductie

Centraal personage in *De held van de mansardes van Mansard* is Kús-Kús, een gnoomachtig kind, telg van een rijke familie uit een stad in het noorden van Spanje. Kús-Kús is het middelpunt van de verwickelingen rond de bewoners van het grote huis met de mansardes: dienstbode Julian, een figuur met een raadselachtig verleden; miss Adelaida Hart, de Engelse gouvernante; de geëxalteerde tante Eugenia met haar geheime minnaar; en grootmoeder Mercedes met haar hartsvriendin Maria del Carmen Villacantero. Op onheilspellende wijze mengt het joch zich in de aangelegenheden van zijn huisgenoten; wordt tot hun vertrouweling, chanteur en aspirant-moordenaar. Schuld en onschuld zijn belangrijke thema's in dit verhaal, waarin veel zaken op karakteristiek Pombiaanse wijze in het schemerduister blijven gehuld.

Alvaro Pombo werd in 1939 geboren in het noord-Spaanse Santander. Hij studeerde filosofie en woonde geruime tijd in Engeland. Hij geldt als een van de meest oorspronkelijke en eigenzinnige Spaanse auteurs, schepper van een oeuvre dat zijn weg al heeft gevonden naar vele Europese landen.

'Toen ik eenmaal aan dit boek begonnen was, heb ik het niet meer weggelegd, totdat ik de laatste zinnen – die tevens de eerste zijn – gefascineerd tot me had laten doordringen (...) Het zindert in dit boek van de nauw bedwongen hartstocht.' Willem Kuipers in de Volkskrant

De held van de mansardes van Mansard

I

Mijnheer en mevrouw waren meestal afwezig, en als ze er wel waren, dan was het meestal een feestdag. Het was een deftig baantje. In dat huis in Franse stijl, met zijn enorme mansardes die tussen de schoorstenen uitstaken. Met zijn grote en kleine bronzen beelden, die de terrassen iets welsprekends gaven. En de zes blinkende erkers, hoog boven het Plazuela de San Andrés, even elegant en bijna even stoutmoedig als de masten van de zeilschepen die tegenover de regattaclub voor anker lagen, in de beschutting van de haven.

Het huis werd het hele jaar bewoond en verzorgd door drie man personeel, de gouvernante niet meegerekend. Mensen van zeer hoge stand waren het, zowel de familie van mevrouw als de familie van mijnheer. Verwant met het puikje van Bilbao. Je hoefde maar naar de opgedofte kindermeisjes te kijken, hoe die erbij liepen, elke dag in een anders gekleurde, prinselijk gesteven jurk. En de kasten op de gang, vol linnengoed en glaswerk. En de fijngeweven tafellakens. En de potten met marmelade, rechtstreeks uit Engeland. Maar, het moet gezegd, in beide families werd een beetje teveel onder elkaar getrouwd. 'Mijnheer en mevrouw,' had de bazin van hotel Príncipe Alfonso verzekerd, terwijl ze deze informatie met een kuchje en een wit linnen zakdoekje afschermde, 'mijnheer en mevrouw zijn naaste bloedverwanten.' Wat volgens de hotelbazin, met of zonder dispensatie van de paus, gewoon niet goed kon zijn voor het kind, zo veel van hetzelfde bloed bij elkaar. Het kind kwam op de allereerste plaats. Op het kind legde ze erg de nadruk. Zelfs de farao's van Egypte, die om diezelfde reden allemaal aan de tering leden – voerde ze tenslotte aan – zouden haar gelijk geven. Dat kind, zo overduidelijk het product van inteelt, dat het wel buitenlands leek, zo blond als het was; met de blauwe ogen van een kat, zo helder waren ze. Het speelde de hele dag alleen, in gezelschap van de kat en de *miss*, met een divisie tinnen soldaatjes en een eskader jachtbommenwerpers, alles elektrisch. In een kinderkamer met gothische ramen. Terwijl de *miss* de krant zat te lezen, en op zuurtjes en kruidenbonbons zat te sabbelen. Zo mager als een lat was die *miss*, en, naar de hotelbazin had gehoord, raakte ze geen brood of groente aan, gebruikte ze op haar kamer het ontbijt en het middagmaal en at ze van het avondeten alleen wat voor tweede gang doorging, maar nooit gehaktballen, om zeven uur 's avonds, samen met het kind als het uit school kwam, met thee en toebehoren. Noch het kind, noch zijzelf sprak Spaans. Alleen Engels, 's ochtends en 's avonds. Het enige inheemse daar was de kat. En het personeel.

Een fascinerende job. Een ander woord had hij er niet voor. Hij wist niet hoe hij ervoor moest bedanken. Hij voelde zich zweterig, huilerig, een beetje beschaamd en opgewonden, gelukkig bijna.

'Ik kan u niet zeggen hoe dankbaar...' mompelde hij ten slotte.

De hotelbazin, die zich tegenover hem als een moeder gedroeg, maar het gesprek al een tijdje als beëindigd beschouwde en nu zienderogen haar geduld begon te verliezen, onderbrak hem plotseling:

'Nou, als u het niet kunt zeggen, dan zegt u het maar niet, het is al bijna elf uur!

Dankbaarheid toont men door daden, zeg ik altijd maar. In plaats van te bedanken doet u mij maar een plezier door u goed te gedragen, zo! U weet wel wat ik bedoel...' Opnieuw kwam het witte zakdoekje tevoorschijn, het kuchje van daarstraks, en met iets gedemptere stem, nog betweteriger, alsof ze van de recherche was: 'Dat bedoel ik, ja. Het is nu absoluut afgelopen. Als er iets gebeurt dan sta ik deze keer niet voor u in, dus u weet het! U doet uw plicht en vergeet wie u moet vergeten. Begrepen?'

Het salpeterachtige licht deed zijn ogen tranen toen hij de straat op ging. Hij betastte het borstzakje van zijn jasje, tikte er een paar keer op met zijn linkerhand, lichtjes, alsof hij van tevoren al wist dat zijn donkere bril er niet in zat. Hij herinnerde zich dat hij hem die ochtend had opgezet, kort voordat hij de trap naar de receptie afging om afscheid te nemen van de bazin. Hij wist zeker dat hij hem niet bij zijn schaarse persoonlijke bezittingen had laten zitten, in zijn koffer die nu als een mishandelde hond aan zijn voeten op hem wachtte. Het had geen zin er nu naar te zoeken. Die donkere bril die hij altijd overal liet liggen, steeds als hij ergens wegging, maakte sinds enkele uren deel uit van die schimmige verzameling kwijtgeraakte voorwerpen die zijn geheugen vergeefs trachtte te classificeren, om ze voor altijd van de vergetelheid te redden. Evenveel donkere brillen – die vanwege zijn chronische netvliesontsteking onmisbaar voor hem waren – als verblijfplaatsen. En sinds ze elkaar in die toneelgroep hadden leren kennen, waren het heel wat verblijfplaatsen geweest, tot en met de ergste van allemaal, de voorlaatste, evenveel als... Hij probeerde zijn tranen te drogen zonder zijn halfgesloten oogleden aan te raken, wierp zijn hoofd wat naar achteren en onderdrukte het hevige verlangen om in zijn ogen te wrijven. Ze hadden hem verteld dat zijn gezicht een tragische uitdrukking had, spectaculair gezwollen door het ontstoken netvlies. Huiverend, als een lagune, met opvallende nerveuze trekjes. In feite was hij echter zo vertrouwd geraakt met de zanderige prikkeling van zijn ogen, dat de crises hem weloverwogen voorkwamen, op de een of andere manier door hemzelf in gang gezet, gesimuleerd. Een absurde gedachte, waarvan hij zich niet wilde losmaken. Alsof het lijden tussen hemzelf en de anderen oprees zoals men een masker opzet. Want die niet te onderdrukken afwijking, dat huilen, als een hinderlijke huilerigheid, was in feite zijn masker. Hij was ervan overtuigd dat alle maskers een diepere waarheid vertellen over de gemaskerden. Alsof hij voor de grap vroeger, in zijn jonge jaren, of misschien nog vroeger, veel eerder, als klein kind, de onzichtbare slapende huid van het gezicht van een ander over het zijne had getrokken, dat nu, naarmate het ouder werd, grimassen begon te vertonen omdat er een ander leven, een ander hart achter zat. De noordwestenwind deed de zonbeschenen tamarindebomen huiveren, zwol aan in hun loofrijke ingewanden, als de collectieve adem van een bos. Even leken alle mensen besluiteloos, alle wensen oppervlakkig. De hemel was helder en zijdezacht. Als een opgeloste tamarinde. Diepblauw, nadat hij in razendsnel tempo ijl en zilverig was geworden, door de noordwester en de regens van de laatste weken, die de witte en paarse petunia's koperkleurig hadden gemaakt. En de avondschemering korter. Zou het waar zijn van die tinnen soldaatjes? En die *miss*? Misschien was ze niet zo broodmager als de bazin zei.

Nu moest hij gaan. Toen hij vooroverboog om de koffer op te pakken, merkte hij zijn twee metgezellen op die vanaf het terras op de eerste verdieping naar hem riepen. Hij draaide zich naar hen toe, de koffer al in de hand. Met zijn linkerhand zwaaide hij ze mechanisch gedag, zonder iets te zeggen. Voorgoed vaarwel, dacht hij. Hij liep enkele passen, en uit vrees zijn plotselinge voornemen te verraden door een overhaast afscheid bleef hij staan en keek naar het terras, zonder zijn koffer neer te zetten, maar met zijn vrije hand in een overdreven gebaar aan zijn oor, alsof hij hen probeerde te verstaan. Ze riepen

nu beiden tegelijk, alsof ze iets herhaalden; drie of vier woorden, meer niet; zelfs geen zin. Het geschreeuw en de wilde armgebaren overstemden de betekenis van de woorden, als die er al was, en ontnam die er zelfs aan. Of gaf er een andere betekenis aan. Wat maakte het ook uit? Als marionetten bewogen ze boven de gearticuleerde klanken. Toch was de afstand tussen hen niet zo groot dat hij niet met een beetje goede wil zou kunnen verstaan wat ze zeiden. Hij liet zich een ogenblik door de stemmen verdoven. Een hele vleugel van het hotel leek verduisterd omdat de zonneschermen omlaag waren en de witte rieten stoelen met het oog op de winter al waren weggehaald. Hij bedacht dat de grote blauwwitte voorgevel, het bordes, de vochtige tuin rondom het gebouw, met de grindpaden, al spoedig het ingetogen beeld zouden vertonen van de vaste gasten, de bedaarde wintergasten die om acht uur 's avonds dineren. De twee op het terras, die met schreeuwen waren opgehouden, begonnen weer en wierpen daarbij hun hele marionettenlichaam over de balustrade. Weer hief hij zijn linkerhand op, hem nauwelijks bewegend. Daarna vluchtte hij haastig weg, de tuin uit. Wat hadden ze hem te zeggen? En wat deed het ertoe? Maakte het eigenlijk nog iets uit, op dit moment, nu hij zich over het pad naar de ingang haastte, naar de uitgang, het grind knisperend onder zijn voetstappen, naar het hek van Hotel Príncipe Alfonso? Met de last van zijn koffer, die hem nauwelijks hinderde, zelfs bijna blij maakte, en onder de boosaardige blik van de bewaker, die hem in het voorbijgaan groette, zonder zijn glazen hokje te verlaten. Het nog steeds koorstachtige beeld van zijn terugkeer naar het hotel, na het gebeurde, bracht hem ertoe om te kijken. Vanuit de poort, waarvan de opvallende ijzeren lansen op een meter afstand oprezen en hun schaduw op het grind wierpen, zag hij de bewaker door het glas van de kleine deur van zijn post naar hem gluren. Die oude kletsmeier met zijn bolle rooddoorlopen ogen, die hem de avond van zijn terugkeer naar zijn papieren had gevraagd, net alsof hij hem niet kende. Eindelijk was hij overal van af! Buiten het bereik van iedereen; hij was nu buiten het bereik van hun voorstellingsvermogen, als een volslagen onbekende. Ongrijpbaar als het noodlot zelf. Hij was zelfs buiten het goedbedoelde, maar vernederende en ongeduldige bereik van de hotelbazin. En binnen enkele uren zou hij in het nieuwe huis zijn, veilig en wel. Hij bleef staan.

Bijna zeshonderd meter had hij schijnbaar in één sprong afgelegd. Hij liet de koffer op de stoep van de overdekte bushalte aan de promenade neerploffen. Een prachtige lucht. Het wasachtige groen van de laurierstruiken. Wat lag het prachtig te glanzen, dat verlaten deel van het Agüeropark, het park van de zusters van het San Cosmeklooster! De woelige, herfstige en wassende zee ruiste met de machtige en verre hartstocht van een gigantische schelp. Al was die gouvernante erg op zichzelf, hij wist het al... Hij zou zich verstaanbaar zien te maken met het beetje Engels dat hij kende, zo beleefd mogelijk, zo goed als hij zich beroepshalve wist te presenteren. Misschien was het wel waar van die tinnen soldaatjes... De hotelbazin had, voorzover hij zich herinnerde, de leeftijd van het kind niet genoemd. Naar wat zij vertelde kon het elke leeftijd hebben; een tinnen soldaatje is per slot van rekening een tinnen soldaatje. Je kon je er net zo goed een klein kind als een oudere jongen bij voorstellen. Het was allebei even aardig. Alles vergeten, en niet denken aan wie hij niet moest denken, daarin had de bazin gelijk. Ze zouden hem een eigen kamer met bad geven. Misschien zou hij dát zelfs krijgen; een badkamer voor hemzelf alleen, naast zijn slaapkamer. Op dat moment gleed plotseling een autobus langs de stoep. Het was een blauwe bus, waar niemand in zat; lang, ruim, met deuren die vanzelf opengingen en ingericht als een tram, met lattenbanken, de grote sensatie van die zomer, een levensgevaarlijk, bijna oncontroleerbaar voertuig, naar beweerd werd; ideaal voor het stadstransport, naar eveneens beweerd werd. Conducteur en chauffeur verenigd in één

persoon, die bij deze gelegenheid geen pet droeg, omdat er toch niemand in de bus zat. Hij ging helemaal achterin zitten om geen gesprek te hoeven voeren. De bus reed bruusk weg. De koffer wiebelde en viel op de grond. Bij de eerste bocht verdween hij onder de banken, als een hond.

Terwijl hij opnieuw zijn tranen droogde, bedacht hij dat deze keer, voor het eerst in zijn leven, alles bevredigend was afgelopen.

II

Iedereen was al in de salon. Vanuit de kinderkamer kon je ze horen. Julián was net met de hapjes rondgeweest. Een paar gefrituurde hapjes, vers gebakken, tussen alle drukte door toen iedereen aanwezig was. Wat een rotdagen waren dit. Iedereen ongenietbaar, vanaf de vroege ochtend in de keuken. Zelfs Julián leek uit zijn doen; alleen al als je zag hoe hij, met in elke hand een dienblad, de zelfsluitende deur met één voet openduwde, loonden deze dagen de moeite. Normaal gesproken had Julián overal tijd voor. De dagen dat ze alleen in huis achterbleven, wanneer mijnheer en mevrouw vertrokken waren en pas over een maand of langer terug zouden keren en het niet uitmaakte of iets meteen gebeurde of morgen of overmorgen, en ze op hun gemak in het gelukzalige nu aan de keukentafel linzen zaten uit te zoeken en over het leven praatten; of nog beter, 's ochtends, op werkdagen, als Julián in hemdsmouwen liep en naar scheerzeep rook en hij de lessen verzuimde met een verontschuldigend briefje dat getekend was door Miss Hart namens de ouders van de leerling: 'dat hij sinds gisteren niet in orde is en op bed ligt tot de dokter komt en zegt dat hij in de war is.' Het Spaanse proza van Miss Adelaida Hart miste zelden zijn uitwerking. Zelfs de grammaticale fouten versterkten de serieuze indruk. 'Ze is namelijk Engelse, weet u, pater Florentino, mijn ouders hebben haar aangenomen om hen te vervangen, de briefjes te ondertekenen, weet u, al sinds mijn geboorte is dat haar taak.' De wens om niet naar school te gaan en te blijven kletsen was trouwens zo sterk en hardnekkig, dat je haast van een echte ziekte kon spreken, en dus was het bijna waar wat Miss Hart ondertekende en afsloot met de woorden 'in opdracht van de ouders van de leerling.' Want met Julián was er overal tijd voor. Om de batterijen uit de zaklantaarn te verwisselen of om een heel gelijkmatige, kogelharde sigaret te draaien, beter dan een machinaal gedraaide. Anders dan met Miss Hart, die niet meer de oude was; die niet met haar tijd meeging, die erop stond bij het oversteken zijn hand vast te houden; die niet rookte, die geen met een geweerkogel versierde sleutelhanger had zoals Julián; die niet aan netvliesontsteking leed, zelfs dat niet. Arme Miss Hart, als een gedroogde pruim, die zichzelf een roze kleurtje gaf! Wat een rotdagen.

Vandaag was het weer eens een zondag. De borrelhapjes zouden nu wel voor de helft op zijn. Het was tijd voor het bezoek van tante Eugenia, die geen borrelhapjes nam om niet nog dikker te worden en van deze gelegenheid profiteerde om hem als eerste op te zoeken. Hij kruiste zijn armen, zoals Julián deed als er iets stond te gebeuren wat moest gebeuren. Daarop ging inderdaad de deur van de salon open. Een vleug van de conversatie en de lichte tabak drong door. Je hoorde ze van heel nabij, als een alomtegenwoordig kenmerk van dergelijke dagen. Hij duwde met zijn voet de deur van de kinderkamer dicht, om de indruk te wekken dat die gesloten was. De deurknop was al

eeuwen geleden verdwenen. En het gat van de klink dat er nog zat – en dat op doordeweekse dagen als schacht diende om de kat te beloeren en er de vuurmond van de haakbussen door te steken – was nu ter ere van de hooggeëerde bezoeker zorgvuldig dichtgestopt. Zo kon tante Eugenia haar gebruikelijke komedie opvoeren. Hij bleef bij de deur staan, zonder die aan te raken, zijn handen in zijn zij, als een kapitein van een fregatschip. Er was tijd genoeg. Nu klonk er een opstandig getrappel van voeten op het parket van de vestibule (een hal als een steppe, met een geboende vloer die hol klonk waar de prairie van het tapijt met de franjes hem niet bedekte. Al vanaf oktober en gedurende de hele winter was dat parket een gletscher die het huis in tweeën verdeelde). En nu, steeds dichterbij, over het tapijt voor de kamer van Miss Hart, in de gang die naar de kinderkamer leidde en zich vertakte naar nog drie kamers, die op hun beurt aan de keuken en aan de verborgen, schemerdonkere maar werkelijk bestaande achterkamers grensden, via de nauwe doorgang van de beroemde Deur met Spiraalveren, tot het moment aanbrak bij de deur vandaan te gaan: het gedempte getrappel versnelde zich, hield op. Je hoorde niets meer. Tante Eugenia was aangekomen. Het ceremonieel vereiste dat, wanneer tante Eugenia zich eenmaal aan de andere kant van de deur had geïnstalleerd en zich buiten adem vooroverboog om door het dichtgestopte gat van de deurklink te gluren, er een diepe stilte heerste. Het was een adempauze die beide hoofdrolspelers sinds onheuglijke tijden aan een korte overpeinzing wijdden. De stilte nam voelbaar toe. Vervolgens klom ze als een klein dier, capillaire wetten volgend, omhoog naar het raam boven de deur. Om dan tot bezinning te komen. Toen begon zijn gezicht te stralen: de staatsiewagen verscheen, met tante Eugenia erin die alle kapiteins en mariniers met stomheid sloeg. Daarop klonk de fluittoon van de ordonnans. Een krachtige en langgerekte fluittoon. De matroos aan de voet van de trap ging in de houding staan. En tante Eugenia trad binnen. Betoverend mooi. Ze was niet getrouwd omdat ze niet wilde trouwen. Als ze zou willen, zou ze morgen nog met de rijkste man van Spanje kunnen trouwen. Toen ze jong was sprak iedereen over haar. In de fotoalbums was ze altijd omringd door een paar gladgekamde aanbidders in van die gele cabriolets. Beeldschoon, rank als een hert, gekapt *á la garcón*, verscheen ze op de tennisbaan en op de balavonden, in de zomer als de koninklijke familie kwam, de prinsen en de prinsessen. Men sprak nergens anders over. Nu heerste er een diepe stilte.

‘Wat ben je aan het spelen? Wat was je daarnet aan het spelen, toen je nog niet wist dat ik je al een eeuwigheid naar je stond te kijken? Wat speelde je? Zeg het eens!’

‘Niets.’

Alleen haar hoofd was te zien, pas gepermanent. Ditmaal was de kleur rossig, peenkleurig, als op een gekleurde prent voor halve kleurenblinden. Ze kon bijna niet door de deur. Hormonale zwaarlijvigheid, zei grootmoeder. Hormonaal of niet, in ieder geval was het teveel voor de dunne benen die ze nog steeds had.

‘Ben je niet aan het spelen?’

‘Nu niet, dat zie je toch. Wat hebben ze met je haar gedaan?’

‘Het bevalt je wel, hè? Dat dacht ik wel. Het staat me heel goed, weet je? In Cuba lopen alle jonge meisjes er zo bij; alleen steken ze soms ook nog een decoratie van blauwe klokjes in hun haar, of van nardussen. In Cuba lopen ze er zo bij, ik vind het nogal gedurfd, bovendien zijn er hier in het noorden maar zo weinig bloemen, ze verwelken zo snel. In Cuba was dat anders, heel anders. Wat een verschil! Hoe vind je me, Kus-Kús? Wat voor bloemen zou jij in mijn haar willen steken? Vooruit, wees eens galant!’

‘Ik? Chrysanten, tante.’

‘Kus-Kús, gekke jongen, wat ben je toch veranderd in die korte tijd dat ik je niet gezien

heb! Vroeger was je niet zo, absoluut niet! Toen lachte je je arme, lelijke, domme tante niet uit!

‘Maar ik lach je toch niet uit... Ik meen het echt. Chrysanten zijn heel decoratief, dat zul je moeten toegeven. Dat heb je me zelf eens verteld.’

‘Ikzelf? Dat weet ik niet meer. Weet je zeker dat het geen andere bloemen waren?’

‘Nee, nee, chrysanten, chrysanten... Die waren heel decoratief, dat zei je, hele grote bloemen, helemaal geel; en in China, dat zul je vast nog wel weten, in China worden ze aan de bruid geschonken, om de demonen te verjagen.’

‘Heb ik dat gezegd? Lieve hemel, je moet me niet zo letterlijk nemen! Decoratief, nou ja, decoratief, dat wel... En geel, omdat de Chinezen ook geel zijn, daarom heb ik dat natuurlijk gezegd, ik weet het niet meer, in China is alles geel, maar hier niet, hier is het geen bloem voor in je haar, een chrysant, nee Kus-Kús, wat vertel je me nou in godsnaam, het is echt een bloem voor een weduwe, zeg nou zelf. Wat was je aan het spelen? Wat jammer dat je nu niet meer speelt! Natuurlijk, je wordt al groter, wat jammer hè? Elke keer als ik je zag als kleine jongen was je iemand anders, je verzong wel duizend rollen. Weet je nog die dag dat we een uitstapje maakten, alleen wij tweetjes met Josema, in de motorboot, een hele dag naar La Cabra? Dat moet je je herinneren. En de hele dag waren we ik weet niet wie, en we gooiden een touwtje in het water met een stuk lood eraan, dat was de sonde, zei je, met om de halve meter knopen erin, en hoewel je de bodem kon zien wilde je niet door het water naar het strandje lopen, want er zaten overal koraalriffen, scherp als messen, langs de hele kust van het eiland, tot we een mooie vaargeul vonden, flink diep, er was niemand in het water, weet je nog? Je lachte nergens om, je was de hele tijd ernstig en ik ook wel, als ik je zo zag, en die arme Josema zei maar dat ik niet zo overboord moest hangen, ik wilde immers die vaargeul vinden, ik als eerste. Dat we om zouden kiepen. U valt nog overboord, juffrouw, u valt nog overboord en dan ziet het er niet best uit, laat het kind maar kijken, dat zei hij natuurlijk omdat ik zo dik was, die arme Josema, nu ben ik veel slanker, en we zagen dolfinnen, jij zag ze, aan bakboord, ze volgden ons en sprongen achter de motorboot omhoog, in het hagelwitte schuim, alsof er nooit iets anders was geweest dan de zee, dacht ik, Kus-Kús, dat dacht ik werkelijk, er is niets anders dan de zee, onder ons, likkend met zijn tong, maar hij wil ons niet doden, hij wil ons niet... Nu kom je me nooit meer ‘s middags bezoeken, terwijl ik zo alleen ben, je hebt geen zin meer om naar de boten te gaan kijken, als kleine jongen zei je dat je later matroos op een koopvaardijship wilde worden, dat heb je toch gezegd, niet? En je kende de vlaggen van alle landen.’

‘Die ken ik nog steeds.’

‘Nu zul je wel dat vreselijke voetbal spelen, met dat afschuwelijke geschreeuw erbij.’

Dat was het voor vandaag. Het was bijna meelijwekkend tante Eugenia zo te horen praten, als we er niet aan gewend waren geweest; ze praatte altijd zo, snel en op een overdreven toon, schor van de lichte tabak en met haar koeieogen half gesloten, de wimpers geverfd. Alsof ze te kennen wilde geven dat ze meer dan de helft verzwegen en dat je het ontbrekende moest opmaken uit het weinige dat ze werkelijk vertelde. De zelfsluitende deur was al een paar keer open en dicht gegaan. Julián had de lunch al aangekondigd. Tante Eugenia moest nu weg. Ze vertrok achterwaarts, met een brede glimlach en nog steeds pratend, alsof ze voor altijd afscheid nam. Aan het eind van de gang, waar Miss Hart haar kamer had, hoorde je ze door de hal heen met zijn allen de salon uitgaan en de eetkamer betreden.

‘Ik moet gaan, kom maar eens langs als je wilt, ik ben ‘s middags altijd thuis.’

‘s Middags moet ik naar school.’

'Toch niet elke middag? Je wordt nog ziek, Kus-Kús, als je zo hard studeert!'

'Het is nu op de middelbare school veel moeilijker, het wordt elk jaar moeilijker, tot aan het eindexamen. Donderdag heb ik momenteel geen les, donderdags draaien ze na het voetballen een film.'

'Nou, dan kom je donderdag, aanstaande donderdag! Ik zal Fräulein Hart er de dag tevoren telefonisch aan herinneren!'

'Ik denk er zelf wel aan, tante. Tussen vijf en zes, aanstaande donderdag, maar nog iets, tante Eugenia...'

'Ik moet gaan, Kus-Kús, donderdag, donderdag tussen vijf en zes, maar liever tegen vijven want... Je weet wel. En wat is er verder nog? Je gaat het nu toch niet helemaal bederven, hè, Kus-Kús?'

'Je hoeft niemand te bellen, ik kom wel, en noem *miss* Hart geen 'Fräulein', want ze is Engelse.'

'Lieve hemel, zijn we weer zover met die aanstellerij van die *miss*. Trek maar niet zo'n gezicht, ik zal heus niet opbellen! Donderdag verwacht ik je dus, Pichusqui, dan zullen we zien hoe galant je bent, want donderdag moet je galant zijn, donderdag vertellen we elkaar alles... Kus-Kús, adío!'

'Adío.'

'Adío' was volgens tante Eugenia de manier waarop men in Bariloche 'adiós' zei; de tong iets omhoog, de lippen enigszins gesloten en, heel fijntjes, de latijnse i, met een lichte o, en zonder de s om het afscheid iets vaags te geven. Dat was werkelijk bijzonder elegant. Bariloche, San Carlos de Bariloche was een kuuroord waarbij Baden-Baden een lachertje was, je hoefde bij tante Eugenia niet aan te komen met andere plaatsen, niet met Italië, niet met Zwitserland, niet met andere landen in Europa; ook niet met *la douce France*, waar het nog ordinairder was, van de tegels in de badkamers tot en met de handdoeken die naar bleekwater roken; en je kon nog zo zeggen dat je in Finland een ideaal plekje had gevonden, dat stelde helemaal niets voor. Hoeveel hij ook zou reizen, Kus-Kús zou nergens zoiets vinden. Zelfs niet iets dat maar in de verste verte kon tippen aan Bariloche. Lanen zoals je daar had, in de volle ochtendzon, en die roze hotelletjes; daar zag je pas hoe de marmeren en torenhoge hemel ademhaalde tussen de reusachtige pijnbomen, die blauw waren of naargelang het jaargetijde of het uur van de dag amberkleurig, paars, oranje en ga zo maar door; en de zijstraatjes met hun boutiekjes, alle daken hetzelfde silhouet, zodat de schaduw midden op de dag van boven tot onder overal eender viel, als Grieks lofwerk. En 's avonds daalden Russische groothertoginnen de trappen af, in gezelschap van hun slavische begeleider die zich wat afzijdig hield, als een zwaan, twee treden lager dan de dame om haar op te vangen voor het geval een van hen een flauwte kreeg, een echte gigolo uit de Oeral; een flauwte lag voor de hand, want in Bariloche gaat men ervan uit dat groothertoginnen altijd hoogzwanger zijn. Een gigolo is een goeditziende begeleider, Pichusqui, als het kan een Rus die een beetje Engels en Frans kent om het ontbijt te kunnen bestellen zonder de groothertoginnen lastig te vallen, en vraag nu geen domme dingen meer, een zeer hooggeplaatste dame was dat, zeer hooggeplaatst, haar zwarte avondjurk eindigde in een sleep en had een diep décolleté, heel glad, van voren strak aansluitend, zonder ergens een ritssluiting, zonder een plooi, of een juweel, met enkel een drukknop die op vijfhonderdduizend roebels werd geschat, zij gezeten en hij staande, altijd staande, met dat postuur en die tartaarse, mongoolse, fatalistische, Russische bakkebaarden, beiden superelegant, zonder van tafel te verwisselen, noch van plaats of wat dan ook, beiden kaartspelend tot de zon onderging. In het kuuroord San Carlos de Bariloche – declameerde tante Eugenia in die Argentijnse en

prosodische uurtjes, *tête-à-tête* met haar neefje dat met open mond zat te luisteren – is het sjiek een beetje uit de hoogte afscheid te nemen, zonder veel te zeggen en zonder uitspraken met theologische doeleinden; weggaan, zoals in Bariloche, zonder s in het ‘adiós’. Want het werkelijk sjieke bestond erin alles als vóórvoorlaatst te beschouwen, nooit als helemaal onherroepelijk, nooit als helemaal zeker; je moest weten te leven en de conversatie op gang houden, wat er ook gebeurde, alsof dat wat gebeurde, door het simpele feit dat het immers onvermijdelijk was, altijd een *faux-pas* was, zich lelijk en vormeloos uitdrukte. Kus-Kús kon zich niet aan de gedachte onttrekken – nu tante Eugenia weg was en op het punt stond samen met de andere gasten de eetkamer binnen te gaan – hoe weinig deze fameuze groet overeenstemde met de omstandige en altijd wat dramatische afscheidceremonies van de betrokkene zelf.

Terwijl hij met ingehouden nervositeit wachtte tot de maaltijd afgelopen was om zijn familie binnen te gaan begroeten, bedacht Kus-Kús dat er geen vóórvoorlaatst was als mijnheer en mevrouw er waren; Julián noch hij had ergens tijd voor, zelfs geen tijd om, zoals tante Eugenia dat zei, de neus te poederen om de toekomst het hoofd te bieden. Sjiek zijn was nu niet, zoals in San Carlos de Bariloche, het bagatelliseren van de dingen die gebeurden – als mijnheer en mevrouw er waren leek het in feite altijd alsof er iets van algemeen ernstige aard was gebeurd – of het wat uit de hoogte afscheid nemen, of het iedereen begroeten met de gelukzalige onbevangingheid van iemand die net is aangekomen en nog niemand kent; sjiek was nu eerder van de nood een deugd maken en eenieder bij het begroeten de verschuldigde achting geven en, al naargelang, twee kussen, één kus of een hand.